

MemoriiJurnale

Cornelia Pillat (n. Ene-Filipescu, 1921–2005) este fiica Ecaterinei și a lui Gheorghe Ene-Filipescu, fruntaș al Partidului Social-Democrat Independent, arestat în 1949 în același lot cu Constantin (Titel) Petrescu și decedat în închisoarea de la Târgu-Ocna în 1952. A urmat cursurile Facultății de Istoria Artei și ale Facultății de Litere și Filozofie din București, fiind colegă de an cu scriitorul Dinu Pillat, cu care s-a căsătorit în 1944. Între 1950 și 1955, a lucrat ca secretară la Școala Sanitară din București, iar din 1955 până în 1958 a fost documentaristă la Institutul de Istoria Artei condus de profesorul George Oprescu. Între 1958 și 1965 a fost bibliografă și apoi muzeografă la Biblioteca Academiei Române. După arestarea lui Dinu Pillat în 1959, a fost obligată să divorțeze, desigur formal, deoarece sub numele Pillat nu-și mai putea păstra serviciul. Astfel, bibliografia pe care a alcătuit-o în acea perioadă, *Gogol în literatura română. 1860–1960*, a fost publicată sub numele de Cornelia Filipescu (Ed. Academiei Române, București, 1960). După întoarcerea din închisoare a soțului ei, în 1964, a fost reprimată la Institutul de Istoria Artei, unde a lucrat ca cercetător din 1965 până în 1975, când a fost transferată la Direcția Monumentelor Istorice. După moartea lui Dinu Pillat (1975), s-a dedicat publicării și reeditării scrierilor soțului ei. Între 1983 și 2004 a îngrijit două ediții ale operei poetului Ion Pillat (prima, în 6 volume, la Ed. Eminescu, București, 1983–1988; a doua, în 7 volume, la Ed. DU Style, București, 1998–2004). În 1998 i s-a decernat Premiul Uniunii Scriitorilor din România pentru îngrijire de ediții. A evocat momente din viața sa de familie în prima ediție a acestei cărți, intitulată *Eterna întoarcere* (Ed. DU Style, 1996), distinsă cu Premiul Fundației Cella Delavrancea; a doua ediție, revăzută și (mult) adăugită, *Ofrande*, a apărut la Ed. Universalis, București, 2002. Ca istoric de artă, s-a remarcat prin studiile *Biserica Crețulescu din București* (Ed. Meridiane, București, 1968), *Pictura murală în epoca lui Matei Basarab* (Ed. Meridiane, 1980), *Variațiuni pe teme date în arta medievală românească* (Ed. Vreimea, București, 2003), carte distinsă cu Premiul Asociației UNESCO „Iulia Hasdeu“.

Cornelia Pillat
Ofrande
memorii

Ediția a II-a, îngrijită de Monica Pillat

 HUMANITAS
BUCUREȘTI

Redactor: Oana Bârna
Coperta: Angela Rotaru
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
DTP: Mihaela Biscărean, Dan Dulgheru

Tipărit la

© HUMANITAS, 2011

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
PILLAT, CORNELIA

Ofrande: memorii / Cornelia Pillat; ed.: Monica Pillat. – București:

Humanitas, 2011

ISBN 978-973-50-3323-1

I. Pillat, Monica (ed.)

821.135.1-94

EDITURA HUMANITAS

Piața Presei Libere 1, 013701 București, România

tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51

www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro

Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro

Comenzi telefonice: 021 311 23 30 / 0372 189 509

Mamei mele

De la clinchetul trăgătoarelor de metal la ceasul Omega

Pe tatăl meu îl vedeam puțin în timpul zilei. De dimineață se spăla îndelung și cu plăcere la baie și-l auzeam împroșcându-și apa pe trup, apoi trecea grăbit cu pași voinici prin odăile noastre, ale copiilor, în dormitorul său și al mamei. Auzeam ușile dulapului de haine deschizându-se și închizându-se și clinchetul trăgătoarelor de metal ale sertarelor mesei de toaletă trase și împinse la loc, zgomote pe care, mult timp după ce el nu a mai fost – când le auzeam din odaia vecină –, îmi dădeau iluzia că el se agită încoace și încolo și că-l voi vedea îndată ieșind din camera lui spre a pleca la lucru.

În pragul zilei, înveșmântat în haine din stofă bună, bine croite, el stătea așezat pe un taburet și, în timp ce sorbea rar cafeaua din ceșcuță, mama îi innoda lavaliera din mătase neagră sub gulerul cămășii fine.

O fotografie, îngălbenită de vreme, făcută în București la L. Weismann, care, în 1910, își avea studioul pe Calea Rahovei, peste drum de Palatul de Justiție, îl înfățișează la douăzeci de ani, după zece ani de la sosirea sa din Oltenița, în Capitală, unde se stabilise ca lucrător cizmar (foto 1). Stă în picioare și se ține foarte drept. Este surprins de ochiul aparatului de filmat, pe trei sferturi, cu bustul îmbrăcat în vestă și sacou din postav negru. Cămașa albă are gulerul înalt, scrobbit, cu colțurile îndoite și dedesubtul lor iese nodul lat al cravatei negre, ceea ce dă o notă elegantă ținutei. Are ovalul tras și părul pieptănat cu cărare într-o parte. Nasul lung și subțire cu nările arcuite înnobilează figura. Deasupra buzelor sinuoase poartă o

mustață scurtă. Privirea dreaptă exprimă conștiința de sine. Măinile sunt puternice, cu degete lungi. Cea dreaptă se sprijină pe două cărți suprapuse, așezate pe colțul mesei, elemente anume alese din recuzita fotografului. Ele nu fac parte dintr-un decor formal, ci sunt însemne ale explorărilor minții sale averse, în ținuturile – virgine pentru el – ale culturii.

Dar eu mi-l amintesc cu obraji plini și fruntea înaltă, dezgolită în părți de un început de chelie și cu o buclă de păr rămasă în creștetul capului, cu o mustață scurtă deasupra buzelor grave, ținându-și drept talia îngreunată și pășind egal, cu demnitate.

Uneori, când mergeam alături de el în centrul Bucureștilor sau în vreo localitate de vilegiatură, îl vedeam ridicându-și cu deferență pălăria de fetru moale în fața vreunuia dintre trecători. Întrebându-l pe cine a salutat, îmi răspundea că era vorba de un client recunoscut după pantofii pe care-i purta, asupra cărora îi căzuse din întâmplare privirea și care fuseseră lucrări în atelierile sale.

Ieșind dimineața din casă, scotea din buzunarul vestei – spre a consulta ora – ceasul rotund Omega cu ramă de aur, legat cu lanț de butonieră. Când tata nu a mai fost și ceasul său continua să ticăie pe masă, simțeam prezența lui în acel obiect și înțelegeam încărcătura energetică a relicvelor adorate.

Îl văd străbătând curtea lungă având privirea înălțată, preocupat deja de greutățile pe care le avea de rezolvat în acea zi, dar atunci totul era pentru el o luptă dreaptă întâmpinată cu încredere și pasiune.

Masa – un ceremonial oficiat zilnic în mijlocul familiei

Scrașnetul porții din grilaj de fier, deschizându-se vara, scârțâitul pașilor pe zăpada din curte, iarna, și schelălăitul de frenetică bucurie al câinelui nostru îi anunțau sosirea la amiază.

Avea un fel de a apăsa pe clanța ușii, scurt, grăbit și autoritar, un zgomot care, repetându-se, mi-l amintea uneori și mă făcea să tresar și să mi se pară că-l mai aud venind, când, la câțiva ani după căsătoria mea, a trebuit să mă reîntorc în casa părintească spre a mă adăposti împreună cu soțul și copilul meu. Aducea cu el energia activității din timpul dimineții sfârșite și era mânat de o teribilă poftă de mâncare. Fusesse orfan, sărac lipit și flămând pe la ușile rudelor mai avute și ale meșterilor la care lucrase în Oltenița, orașul său de baștină. Bucatele, alese acum, deseori, de el, pe care le trimitea din piață, pe unde trecea, crap proaspăt și carne mai deosebită, brânză albă, onctuoasă, zarzavaturi și fructe – pregătite cu grijă de mama – erau o bucurie mereu reînnoită, o certitudine de fiecare zi, căci prânzul era un ceremonial oficiat zilnic în mijlocul familiei. Nu eram pofticioasă în copilărie: eram debilă și mâncam puțin, dar când îl priveam pe tata cu câtă plăcere savura, mi se făcea și mie foame.

Se scula de la masă pentru a se duce să aștească și-mi spunea să îl trezesc după un sfert de ceas. Mă duceam tiptil, după un timp, îi aduceam un pahar cu apă pe care o bea cu sorbituri mari, se îmbrăca, mama îl pieptăna, îi înnodea lavaliera, iar el pleca, preocupat, la lucru.

Seara se întorcea târziu, după ce mama ne hrănise, ne spălase și ne băgase în pat. Dar el intra în casă, încărcat de bunătățile ce-l ispitiseră în drumul de înapoiere când cobora Calea Victoriei înspre strada Antim, în căutarea unui taxi. Le cumărase fără socoteală și corespundeau unui prea plin de viață, reușitei și sentimentului datoriei împlinite. Pachețelele cu șuncă și mezeluri fine, șvaițer proaspăt, câte un pui fript, cald încă, tablete de ciocolată cu alune, bomboane cu o cremă nemaipomenită trebuiau să fie împărțite sub ochii lui, neapărat, atunci, sub cuvânt că aveam nevoie de supraalimentare, spre disperarea mamei care ne vedea scoși din culcușurile noastre, cu ochii sticlind de poftă de parcă n-am fi cinat, lingându-ne degetele de toate acele bunătăți neprevăzute în program. Tot astfel îl surprindeam de multe ori în magazinul său cinstindu-și

personalul în zilele de inventar, în ajunul sărbătorilor sau fără nici un motiv deosebit, strângându-și lucrătorii în jurul pachetelor cu diferite gustări.

În serile de vară înmiresmate de petunii, de regina nopții și de trandafirii înfloriți din grădina abia stropită, luam masa în curtea străjuită la poartă de doi castani uriași și adăpostită de nucul ce-și întindea coroana frunzișului amărui ca o umbrelă largă, ocrotitoare. Mă văd împreună cu mama, cei doi frați și cu sora mea adunați în jurul mesei luminate de becul aprins pe fațada din fundul curții, dinspre bucătărie, cuprinși în acel glob iradiant de fericire, strălucind în noapte.

Îl priveam toți, cu sufletul la gură, pe tata, care, plin de gravitate, despica felii dintr-un pepene verde uriaș, ținut peste zi în pivnița rece. Fusese strâns mai întâi în palmele puternice ale tatei și toți întinseserăm urechile spre a auzi dacă pârâie a copt. Așteptam să vedem cât de roșu era miezul feliilor care se desprindeau și formau o corolă pe tava rotundă și eram nerăbdători să gustăm din miezul fraged și dulce din care se revărsau sâmburii negri, lucioși, sperând fiecare că lui i se va nimeri cea mai mare dintre feliile împărțite de tata.

Visul și casa noastră de pe strada Ion Țăranu nr. 6

De curând am visat că mă aflam în curtea locuinței părințești. Pe strada în pantă, văzută printre barele grilajului de fier și în casele vecine, nu era nimeni. Totul era părăsit și văzduhul era neclintit sub cerul alb. Mă aflam în fundul curții și priveam zidurile casei în formă de L de pe care începuse să se coșcovească văruiala. Abia atunci realizam cât de armonios era străbătută fațada de ferestrele lungi, egale, străpunse ritmic, două pe partea scurtă a L-ului, unde se afla bucătăria, și apoi pe latura lungă, câte două la șir de fiecare odaie. Cu pervazurile albe, de pe care se cojea vopseaua, reliefate de verdele palid,

tras între ramă și zid, încununate cu un fronton din ghirlande de flori și frunze în stucaturi, ferestrele îmi apăreau ca o succesiune de clape pe care cântase cea mai mare parte a vieții mele. La intrarea în curte, le vedeam desfăcându-se ca o armonică de-a lungul fațadei, îndoindu-se în unghi drept, pentru a se continua pe latura scurtă a casei. Vederea zilnică a ferestrelor, succesiunea lor ritmică, dimensiunile lor lungi și elegante, luciul curat al geamurilor, care-mi prevedeau tihna ce mă aștepta în interiorul odăilor, alcătuiseră largul acord muzical care însoțise șirul zilelor mele.

În vis înaintam încet spre poartă pășind cu grijă și-mi spuneam că nu trebuie să uit nici una din cărămizile care pavau curtea și voiam deci să-mi întipăresc în memorie forma și culoarea lor roșcată, umbrită pe alocurea de mușchiul verde ce crescuse între timp. Relieful lor știrbit de vreme îl cunoșteam chiar după senzația pe care-o trăiam pășind, dar și pentru că îmi plăcea să stropesc cu furtunul curtea, de cum da primăvara.

Anotimpul din vis părea un sfârșit de toamnă. În curtea părăsită, tulpinile trandafirilor de sub ferestre se rășchirau goale, acoperite cu spini violenți. Ramurile celor doi castani, ce încadrau poarta, se desenau noduroase, încâlcite, de o parte, deasupra terasei ce se dărăpăna, iar de cealaltă, peste grădina dinspre stradă. Tufele crizantemelor erau uscate, iar cele uriașe, ale ortensiilor, deveniseră scheletice. Crengile smochinului viguros și stufos ieșeau din pământ ca niște vreascuri înțepenite, iar boschetele de liliac se aplecau anemice. Burlanele erau înfășurate în sforile cordelor de viță uscate. Grădina și curtea, pline altădată de seve și parfumuri, erau osificate, stranii, fantome de copaci și plante mineralizate. Priveam marchiza din rame de fier, vopsite în verde, fixând geamurile groase și mate prin care lumina se filtra aurie. Așezată înspre capătul dinspre stradă al casei și urcată deasupra treptelor din mozaic roșu, marchiza întâmpinase elegant și primitiv musafirii care urcau scara intrării principale și chiar atunci, în vis, privind-o, îmi simțeam suflul luminat. Cișmeaua din curte mai păstra, răsucit, furtunul scorojit.

Patefonul Columbia și charlestonul copilăriei

M-am trezit pătrunsă de un dor și o milă nesfârșită pentru acel loc ce dispăruse pentru totdeauna. Îmi mijeja din ceața începutului de trezire ultima dimineață în care am intrat în curtea și casa lipsite de viață. Fusese casa marilor sărbători de peste an, a nunțiilor nepoatelor, cu toate ușile duble deschise, de la un capăt la altul, și [cu] odăile gătite, unde asistasem la graba voioasă și generoasă a părinților mei primind musafirii, printre care noi, copiii, ne încurcam și îi priveam de jos în sus, negăsindu-ne locul, emoționați, ca atunci când ne jucam de-a v-ați-ascunselea prin pădure. La onomasticile părinților, masa se lungea pe întinsul a două odăi și pe fața albă sticleau paharele și îmbiau farfuriile cu salam de Sibiu, icre de Manciuaria portocalii, fripturi cu salate verzi și baclavale aurii. După ospăț, se dădeau covoarele la o parte și, pentru musafirii tineri, începea dansul. Eu cu fratele meu, Mihai – înalți de-o șchioapă, aveam numărul nostru, dansând cu seriozitate charleston. Patefonul Columbia – o elegantă cutie de mahon – a fost bucuria casei. Afară de *Simfonia a IX-a* dirijată de Furtwängler, de arii din operele *Rigoletto*, *Paiațe* și *Africana* interpretate de Enrico Caruso și de cântonetele cântate de Fleta și Tito Schipa, tata mai cumpărase discuri cu muzică populară, intonată cu măiestrie de arcușul lui Grigoraș Dinicu și naiul lui Fănică Luca și lăutărește de Zavaidoc. Arii[le] din operete erau interpretate, cuceritor, de impetuosul Leonard. Muzica ușoară cântată de Jean Moscopol, Cristian Vasile, Viorica Vrioni era o îmbinare a șansonetei franceze cu cântoneta italiană, la care se adăuga ceva din nostalgia și dorul cântecelor de dragoste populare, dar, uneori, și o undă de humor, stil uitat, dar cu atât mai fermecător în amintire.

Tata nu dansa, dar îi privea cu îngăduință și amuzament pe cei tineri. Perdelele albe tremurau la ferestrele deschise prin care intra aerul parfumat al înserării. Părăsisem casa fericită când m-am căsătorit cu Dinu. Când veneam însă în vizită, intram

în toate odăile pe rând, scotoceam în sertarele mobilelor știute, priveam fiecare lucru în parte pentru a mai respira parfumul copilăriei și tihnei pierdute.

În jurul rochiței trandafirii de botez

M-am întors cu Dinu și cu copilul nostru în casa copilăriei mele, fiind nevoiți să părăsim locuința părinților săi, naționalizată și invadată de străini ce s-au introdus cu forța, printre care și un securist care trebuia să supravegheze o englezoaică, funcționară la legație, ce locuia într-un apartament, la parter, din același imobil. Casa din strada numită atunci Pia Brătianu¹, nr. 9, se afla într-unul din cele mai frumoase cartiere ale orașului și foștii proprietari trebuiau chinuiți și dați afară pentru a fi înlocuiți cu o lume pestriță aparținând noii burghezii comuniste.

De câte ori mă întorc cu gândul la cei opt ani petrecuți în casa Pillat – timp pe care-l socoteam un provizorat, căci așteptam să ne mutăm în propria noastră locuință, care tocmai se construia, dar nu a fost să fie niciodată a noastră – văd lumina începutului căsătoriei noastre și apoi întunecarea treptată a vieții, aspirată parcă de o gaură neagră spre tărâmul neliniștei, nesiguranței și fricii.

Evenimente neașteptate, ca moartea fulgerătoare a lui Ion Pillat, tatăl lui Dinu, fuga Piei – sora lui Dinu – și a soțului său – Mihai Fărcășanu, șef al Tineretului Liberal – în străinătate, pentru a se salva de prigoana comunistă, concedierea lui Dinu de la Universitate, înlăturarea foștilor demnitari și a celor bănuși a fi opozanți ai regimului, arestări care cădeau ca trăsnetele în jurul nostru, trimiterea soacrei mele în închisoare și apoi cu domiciliu forțat la Miercurea-Ciuc, ca moșierită, îmbolnăvirea lui Dinu de tuberculoză, arestarea tatălui meu, se învălmășeau rostogolindu-se, târându-ne rapid spre dezastru.

---

¹ Redenumită str. Olga Bancic; azi, str. Al. Philippide. [*Toate notele de subsol aparțin editoarei.*]

Cuprins

<i>Notă asupra ediției</i>	5
De la clinchetul trăgătoarelor de metal la ceasul Omega	13
Masa – un ceremonial oficiat zilnic în mijlocul familiei	14
Visul și casa noastră de pe strada Ion Țăranu nr. 6	16
Patefonul Columbia și charlestonul copilăriei	18
În jurul rochiței trandafirii de botez	19
Întoarcerea în casa părintească după arestarea tatei	21
Demolarea caselor – o altfel de ucidere a pruncilor	24
În casa de la Predeal: dinspre moarte spre viață	26
Moarte și supraviețuire	27
Începutul unui destin	29
Lumea văzută dintr-un magazin de pe Calea Victoriei	30
Din loja noastră de rangul al doilea	33
În Oltenița, orașelul de pe vremuri	36
Vestea unei morți ajunsă după nouă luni de zile. Tata azvârlit în groapa comună	38
Încercarea de evadare în trecutul îndepărtat	41
Rătăcind printre personajele tablourilor ctitoricești	46
Critica unei lucrări despre artă, terminată cu o invitație la o halbă de bere	50
Nostalgiile personale și genealogii de neamuri vestite	50
În drumul său de vagabond spre București	53
La începutul secolului al XX-lea	54

O nouă viață începută într-un atelier de cizmărie	60
O bancnotă de 20 de lei și primele cărți	62
Un pantof care a traversat Oceanul Atlantic	64
De la tunica militară la firma caligrafiată cu aur	66
Obrazul mamei	68
Imaginea bunicii	68
Mama: un rod al pământului	71
„Nu vătămați pământul și marea, nici copacii, până nu vom pune pecetea slujitorilor noștri“	74
Nu mai știam în ce secol mă aflam	79
Eram singura beneficiară a vorbirii ei năzdrăvane	80
Studenti la Facultatea de Litere și Filozofie. Seminariile lui Michel Dard	83
În preajma însemnaților profesori	84
Alexandru Busuioceanu, Tudor Vianu, Mihail Ralea	89
Colegi	93
Dinu	98
Pia, sora lui Dinu, mă descânta și vrăjea	104
„Singurătatea cea mare“	106
Un arbore genealogic atât de viu	108
Moșteniri ce vor fi pierdute	113
În „Casa amintirii“	114
Tanti Bi	124
Nicolae Pillat, puțin poet, puțin actor, dar cu mult farmec.	126
Pasiunile, setea de dragoste și imaginația Mariuței Pillat, „Maica“	131
Ion Pillat, primul evadat din tradiția unei culturi și familii la care însă revine îmbogățit	134
Prizonier al unei ambianțe artistice moștenite și al unei case cu tabiet burghez	135
Aventurile livrești ale lui Dinu	138
Tristețea și începutul fericit	142

Destăinuiri ascultate cu pietate și emoție	144
Titlul unui afiș trezind amintirea scânteietoarelor unde de ape și albe țărături.	148
Priveliști din Balcic	152
Întâlnirea cu Ion Pillat cu prilejul unei conferințe	155
Reîntoarcerea la Balcic	156
Îmi era inima grea... dar pluteam	158
Bunicii	159
Deschizând un album cu fotografii.	161
Un interior alcătuit pentru arătare, corespunzător atmosferei extravagante a unor poeme	164
Adevăratul sfârșit	171
O dimineață din prima primăvară petrecută împreună și insolite aduceri-aminte	172
Magia unei ambianțe artistice creatoare	177
E singurul dans de care-mi aduc aminte	186
Anul 1944	187
Întâlnirea cu mama lui Dinu și cu acuarelele ei	189
Când Dinu nu a mai fost, am răsfoit iar vechile albume.	192
În colivia de aur	194
A rămas ceva neînflorit în ea.	196
Dulapul ei de haine	197
Un voiaj de nuntă și o lună de miere mai puțin obișnuite	200
O locuință ce-mi era complet străină	204
Era o zi moale de primăvară	205
De ce am plecat din țară.....	208
Pe firul unor povestiri și documente pentru înțelegerea unor posibile realități	220
Mi se părea că deasupra noastră zboară îngerii	223
Dinu îl admira pe G. Călinescu	232
Dar Monica exista luminându-ne.	236
Miorcanii	239

Reveniri la Miorcani	251
Munca era o evadare	253
Cu toate vicisitudinile, vremurile de altădată continuau, de Paște și de Crăciun, cu Lily și Ionel	256
Desfătare în casa lui Barbu Slătineanu	260
Alte ore vrăjite	263
O vizită la mănăstiri plină de neprevăzut	265
De la mănăstirea Sucevița la Biblioteca Academiei	269
Dinu era fericit	272
În ajunul Bunei Vestiri.	275
Fuseserăm adunați ca într-o rezervație	279
Mă aflam prinsă într-o plasă paralizantă	283
Așteptând ceasul de apoi	288
Revenirea la viață	296
Împlinirea miracolului	304
Reîntoarcerea la Institutul de Istoria Artei	305
Un om din alte timpuri	306
„...un clopot a sunat de nuntă...”	310
Ultima îndeplinire	312
Epilog	315
ADDENDA	317
<i>Forța fragilității</i>	319
<i>Bibliografie Cornelia Pillat</i>	329